

НАРАТИВИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

КАНЦІР Володимир Степанович - доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

**ORCID ID: 0000-0002-3689-4697
DOI 10.32782/LAW.UA.2023.1.12**

Досліджено окремі аспекти використання інформаційно-телекомунікаційних, цифрових технологій /«режиму відеоконференцій»/, програмних продуктів під час провадження, відповідних техніко-процесуальних механізмів застосування, зберігання (архівування) доказової інформації, їх регламентації у вітчизняному та інших державах, законодавстві.

Актуальності набуває використання новітніх технологій під час судочинства у випадку неможливості «фізичної присутності» особи для участі в окремих процесуальних (слідчих) діях, судовому розгляді: у разі оголошеної (введеної) у державі ситуації техногенного або природного характеру, режиму воєнного, надзвичайного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі збройної агресії Російської Федерації.

У процесі розвитку інноваційних технологій, окремі проблеми, які постають перед учасниками кримінального провадження, підлягають доволі швидкому, а основне, оперативному вирішенню за допомогою застосування сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, продуктів.

Ключові слова: інформаційно-телекомунікаційні і цифрові технології, режим відеоконференцій, програмний продукт, портал, транспортування інформації, дистанційне провадження.

Постановка проблеми

Новий Закон «Про Національну програму інформатизації» набрав чинності 1 березня 2023 року, врегульовує правові

відносини, що виникають під час формування та виконання програми інформатизації, у тому числі, під час кримінального провадження.

Рішенням Вищої ради правосуддя, затверджено «Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи»: «Електронний кабінет»; «Електронний суд»; підсистема відеоконференцзв'язку. Затверджено «Порядок надсилання судових повісток, повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі». Сервіс автоматичного надсилання судами повісток через застосунок порталу Дія та/або Viber запроваджено. Одночасно, перейшла у «виробничий, робочий» з тестового режиму, інформаційно-телекомунікаційна система досудового розслідування «iКейс» [1].

Особливої актуальності набуває використання новітніх технологій під час судочинства у випадку неможливості «фізичної присутності» особи для участі в окремих процесуальних (слідчих) діях, судовому розгляді: у разі оголошеної (введеної) у державі ситуації техногенного або природного характеру, режиму воєнного, надзвичайного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі збройної агресії Російської Федерації.

У процесі розвитку інноваційних технологій, окремі проблеми, які постають перед учасниками кримінального провадження, підлягають доволі швидкому, а основне,

оперативному вирішенню за допомогою застосування сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, продуктів.

Якщо на етапах судового розслідування чи судового розгляду справи безпосередня участь особи унеможливується через об'єктивні причини, компетентним особам наданий законодавчий дозвілухвалити рішення про проведення окремих слідчих чи процесуальних дій у режимі відеоконференції (до прикладу, розгляд клопотання про примусове годування підозрюваного може бути проведений у режимі відеоконференції (ст. 206-1 КПК України)).

Опосередком інформатизації, яка у законодавстві тлумачиться як «сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, технологічних та виробничих процесів, спрямованих на створення умов для забезпечення розвитку інформаційного суспільства та впровадження інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій», відбувається перехід на новий «щабель» комунікування й трансляції, транспортування інформації, яку можна ефективно використовувати в усіх галузях життєдіяльності суспільства.

Найбільш раціональними, у цьому контексті, є програмні продукти, пов'язані з удосконаленням телекомунікаційних мереж, зокрема, застосуванням онлайн сервісів, платформ. Неможливо не виокремити стрімкий розвиток мобільних інформаційних технологій, зокрема, мобільного Інтернету. Ця сфера комунікації в усьому світі, й в Україні також, опановує все нові стандарти, що дозволяють оперативніше та якісніше здійснювати обмін інформацією.

Стан дослідження

До окремих аспектів проблематики застосування інформаційних, телекомунікаційних технологій, відеозаписувальних технічних засобів, у своїх працях зверталися вчені: Г. К. Авдєєва, К. О. Архіпова, О. В. Баулін, В. В. Білоус, В. В. Бірюков, О. Г. Волеводза, В. О. Голубєв, Д. В. Дабіжі, М. В. Карчевський, П. О. Литвишко, Є. Д. Лук'янчиков, Т. В. Михальчук, А. В. Молдован, Ю. Ю. Орлов, М. І. Пашков-

ський, М. А. Погорецький, А. С. Рибченко, І. В. Рогатюк, В. М. Трофименко, А. С. Сизоненко, А. В. Столітній, О. С. Старенький, М. І. Смирнов, В. Г. Уваров, Д. М. Цехан, І. В. Черниченко, С. С. Чернявський, Н. В. Шульга та інші.

Разом з тим, у теорії та на практиці залишається низка проблемних наративів, які вимагають подальшого удосконалення як у площині технічного забезпечення, так і в процесуальній правовій.

Метою статті є дослідження окремих аспектів використання інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій /«режиму відеоконференції»/, програмних продуктів під час провадження, відповідних техніко-процесуальних механізмів застосування, зберігання (архівування) доказової інформації, їх регламентації у вітчизняному та інших держав законодавстві.

Виклад основного матеріалу

Загальноприйнято вважати, що, як сеанс двосторонньої інтерактивної комунікації, поняття «режим відеоконференції» трактується опосередком розуміння сукупності правових, організаційних, адміністративних та інженерно-технічних конструкцій, як-от: «відеозаписувальний технічний засіб», «електронний інформаційний ресурс», «комп'ютерна технологія»; «інформаційна технологія»; «інформаційно-комунікаційна технологія»; «телекомунікаційна технологія»; «мобільний термінал системи зв'язку»; «браузер та інтернет»; «біометричні дані, параметри»; «відцифрований підпис особи, відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук», «електронне повідомлення», «електронний документ», «кваліфікований електронний підпис», «електронний суд» та «електронний кабінет»; «застосунок порталу Дія»; «єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система»; «дистанційне провадження», «засада процесуальної економії» тощо.

Проф. М. Бортун вважає, що під «відеоконференцією в кримінальному процесі розуміють особливу процедуру, що виконується за посередництва телекомунікаційних технологій, за якої спілкування у вигляді

обміну аудіо- і відеоінформацією між віддаленими учасниками слідчої дії відбувається на відстані (дистанційно), але в режимі реального часу» [2].

Натомість проф. М. І. Смирнов окреслив поняття відеоконференції як особливої процедури провадження, під час якої службова особа (суддя, прокурор, слідчий) перебуває в місці основного провадження, а учасник процесуальної дії перебуває в іншому місці й спілкування між ними відбувається в режимі реального часу з використанням технічних засобів за допомогою аудіовізуальної взаємодії [3].

Наразі немає «єдиної універсальної» технології, яка б використовувалася судом. Сторони повинні обрати конкретну з переліку можливих ІТ-платформ (наприклад, Skype, Microsoft Teams, Zoom) та узгодити її застосування до початку проведення відповідної процесуальної дії.

Основна мета – забезпечити перманентний доступ до правосуддя, мінімізувавши будь-яке зовнішнє несанкціоноване втручання, зекономити «процесуальний час», що дозволяє сторонам повноцінно брати участь у судовому процесі, який максимально наближений до загально прийнятих, звичних, законодавчо регламентованих процедур. Дозвіл суду на здійснення всього чи будь-якої частини судового провадження – необхідний. Будь-які слухання, які потребують особистої присутності, повинні затверджуватись суддею, який їх проводитиме [4].

Сьогодні дистанційне провадження (режим відеоконференції) ефективно застосовується в практиці більшості держав Європейського Союзу, Великобританії та США.

Перші ж нормативні згадки про можливість застосування сучасних телекомунікаційних технологій у сфері кримінального судочинства відносяться, здебільшого, до 90-х років ХХ сторіччя, а також зустрічаються у документах ООН. У них передбачається проведення «прямого відеозапису» або «передача по відеозв'язку» для дачі показань свідків, зокрема у справах про злочини стосовно дітей. Вивчаючи нормативні документи ООН, що мають відношення до телекомунікаційних технологій, мож-

на зустріти наступні терміни: «videolink» і «videoconference», причому в деяких документах вони зустрічаються одночасно. Зазначені поняття використовуються й у правозастосовчій практиці більшості держав-учасниць ООН [5].

У нормативно-правових актах та документах окремих іноземних держав вживаються узагальнені формулювання, які за змістом замінюють термін «відеоконференція». Так, у Кримінальному кодексі Канади передбачені положення про участь у судових засіданнях за допомогою «кабельного телебачення» або будь-якими іншими засобами, які дозволяють особі «брати участь в одночасному візуальному зв'язку та усному спілкуванні» або «віртуально присутнім» [6].

У Великобританії передбачена дача показань за допомогою так званого «live link» («живого зв'язку»), синонім «відеозв'язку» [7].

У статтях 69, 287 КПК Естонії передбачена можливість «long-distance hearing» (міжміського слухання), як дистанційної дачі показань свідків [8].

У Законі Великобританії «Про кримінальне судочинство» (Criminal Justice Act) «відеозв'язок» трактується як «живий» телевізійний або інший зв'язок, що дозволяє свідку, перебуваючи у іншій будівлі, у якій не проводиться судовий розгляд, але розташованому на території Сполученого Королівства, бути побаченим і почутим сторонами процесу та навпаки [9].

В Англії та Уельсі режим відеоконференції успішно функціонує у судах та місцях позбавлення волі. Під час розгляду справ він використовується в більшості під час слухань, що стосуються звільнення під заставу та взяття під варту, також така практика використовується для заслуховування дітей-свідків з окремої кімнати, оскільки вони є вразливою групою серед учасників процесу [10].

23 березня 2020 року, після звернення прем'єр-міністра до нації, Головний суддя Англії та Уельсу («the Lord Chief Justice of England and Wales») видав вказівки судовій владі щодо слухань в Окружних та Сімейних судах, де було зазначено, що жодні

слухання не повинні відбуватися, якщо в цьому немає крайньої необхідності і дистанційні слухання неможливі [4].

В Ірландії функціонує Комітет з питань відеоконференцій, який був створений суддею Верховного суду Сьюзен Денхем у січні 2003 року. Перед комітетом постало завдання вивчення потенціалу такої технології як відеоконференція, ефективності та результативності проведення кримінальних та цивільних судових процесів у судах Ірландії з її допомогою з урахуванням усіх переваг її застосування. У Північній Ірландії режим відеоконференції застосовується для зв'язку між судом та обвинуваченими (засудженими) через спеціально обладнані звуконепрозакі кабінки, а також відбувається оснащення такими сучасними технологіями поліцейських дільниць, що означає відсутність необхідності для офіцера перебувати в залі суду особисто [10].

Діяльність щодо використання режиму відеоконференцій у кримінальному процесі в Шотландії була успішно розгорнута ще у 2003 році, під керівництвом Служби судів та Служби в'язниць Шотландії. Найактивніше на цей момент ця система використовується для так званих «повних слухань» («full committal hearings»), що передбачає надання обвинуваченому можливості приватно зробити заяву про звільнення під заставу. Такі слухання, зазвичай, вимагали доставлення ув'язненого із місця позбавлення волі до шерифа під супроводом поліції, а так званий «відеозал судового засідання» («video courtroom») дозволяє здійснити цей процес без необхідності залишати територію, що також зменшує навантаження. Також вважається, що така практика усуває можливе отримання певного стресу ув'язненим, що пов'язаний з від'їздом та поверненням до установи, а їхній режим не порушується, оскільки не пропускаються регулярні прийоми їжі, тренування та будь-які інші заходи. Окрім цього, за допомогою відеоконференцій відбувається також зв'язок між ув'язненими та їхніми адвокатами [10].

Верховний суд США трактує Шосту поправку до Конституції США як право обвинуваченого на фізичну присутність на всіх

стадіях судового процесу. У США передбачена обмежена кількість обставин, за яких дозволяється відсутність обвинуваченого. Це, наприклад, суд над корпорацією чи слухання справи щодо злочину, покарання за яке передбачає притягнення до відповідальності на рік чи менше (за умови надання згоди на таке слухання обвинуваченим у письмовій формі). Режим відеоконференцій у США особливо широко використовується в апеляційних судах, у цивільному процесі та в справах про банкрутство (які, відповідно до закону, вимагають проведення багатьох слухань) [11].

В американській судовій системі відеоконференцзв'язок отримав назву «телеправосуддя» (telejustice). Запровадження цієї системи приносить багато вигоди для судової системи, у першу чергу – зниження витрат і пришвидшення судового процесу. За інформацією благодійного фонду П'ю, яке проводило дослідження щодо ефективності введення телеправосуддя в США, справи, які зазвичай розглядались 120 днів, тепер слухаються не більше 10 днів. Причина – особиста присутність у залі судового засідання є не обов'язковою [11].

Впроваджено використання вебсайтів органів кримінального переслідування. З цього приводу цікавим є багаторічний досвід роботи із застосування вебсайтів правоохоронних органів США. Поліцейський департамент на своєму персональному сайті розміщує інформацію про найнебезпечніших злочинців, що втекли з місць позбавлення волі, відомості про особливо тяжкі злочини тощо.

Наприклад, поліція штату Пенсильванія запровадила свою сторінку в мережі Інтернет ще в лютому 1997 року. На ній висвітлено історію місцевої поліції, інформацію про умови прийому на роботу в правоохоронні органи, новини поліцейського департаменту, рекомендації щодо забезпечення особистої безпеки громадян, безпеки житла і попередження злочинності. Показово, що після розміщення на сайті інформації про десятих небезпечних злочинців четверо з них були затримані.

Основне завдання персональних інтернет-сторінок правоохоронних агентств

США – використання комп'ютерної мережі для боротьби зі злочинністю, у якій репрезентуються різні вектори для більш швидкого і якісного розкриття злочинів. Завдяки цьому стає можливим виявлення і арешт злочинців, що перебувають у розшуку, інформування громадян про проблеми діяльності правоохоронних органів і криміногенну ситуацію [5].

У Канаді здебільшого, акцент робиться на обов'язковій участі в судовому процесі, аніж саме фізичній присутності у суді [10].

Одним із прикладів застосування за кордоном режиму віддаленої присутності осіб під час допиту є досвід судочинства Італії. У більшості випадків допити свідків за віддаленої присутності проводяться в тому випадку, коли виникає потреба в застосуванні щодо них заходів безпеки. З 1996 року в Італії діє система, яка дозволяє отримати зображення одного з більш як 1200 свідків, до яких застосовуються заходи безпеки, до того ж, усі його спостерігають лише зі спини. Крім того, передбачена додаткова лінія для приватного спілкування свідка зі своїм адвокатом [12].

Можливість використання такої технології, як «відеоконференція», передбачена й у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві.

Цей термін вживається в кримінальному процесуальному законі й деяких рішеннях вищих судових інстанцій країни. Уперше це поняття було введено у КПК України (1960 р.) 16 червня 2011 року, ст. 85-3 «Застосування телефонної конференції та відеоконференції при проведенні слідчої дії». У чинному КПК України, міститься більше десятка норм, у яких застосовано термін «відеоконференція» (ст. 35, 206-1 232, 336, 351, 354, 567 та Перехідних положеннях КПК України).

Застосування технічних засобів відеозапису з метою фіксування ходу і результатів слідчої (розшукової) дії, що проводиться у режимі відеоконференції, здійснюється слідчим, прокурором або, за його вказівкою, спеціалістами експертно-криміналістичних підрозділів за місцем перебування особи, яка проводить таку дію, місцем складання протоколу. Відеозйомка повинна

бути організованою з таким розрахунком, щоб у матеріалах відеозапису, як додатка до протоколу слідчої (розшукової) дії, містилася вся потрібна інформація, яка відображає події, що відбувалися під час слідчої (розшукової) дії в кожному з місць її проведення. Така вимога вказує на доцільність застосування для фіксування ходу і результатів слідчої (розшукової) дії, проведеної у режимі відеоконференції, не однієї, а декількох відеокамер. Зміна зовнішності й голосу особи, якій забезпечується захист і яка бере участь у діях у режимі відеоконференції, становить технічне завдання, виконання якого слідчий, прокурор повинен покласти на спеціалістів, переконавшись особисто в тому, що за створених умов особу неможливо ідентифікувати.

Учасниками дистанційного досудового розслідування можуть бути потерпілі, свідки (у тому числі неповнолітні чи малолітні) та підозрювані особи, також при їх проведенні можуть брати участь представник, захисник, спеціаліст, експерт, перекладачі, педагоги, психологи й інші особи, необхідність у яких виникає у зв'язку з особливостями проведення цих дій [5].

Рішення про проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час здійснення досудового розслідування ухвалюють слідчий, прокурор, а в разі здійснення в режимі відеоконференції допиту, згідно зі ст. 225 КПК України, – слідчий суддя з власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження (ч.4 ст. 232 КПК України). Рішення про проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового розгляду ухвалює суд за власною ініціативою або клопотанням сторони чи інших учасників кримінального провадження (ч.2 ст. 336 КПК України) [13].

Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування ухвалюється слідчим, прокурором, слідчим суддею, а судового розгляду – судом, у таких випадках:

1) при неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;

2) при необхідності гарантування безпеки осіб;

3) при проведенні допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;

4) при необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;

5) за наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми (ст. 232, 336 КПК України) [14].

Суд ухвалює рішення про здійснення дистанційного судового провадження за власною ініціативою або за клопотанням сторони чи інших учасників кримінального провадження. У разі якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного судового провадження, суд може ухвалити рішення про його здійснення лише вмотивованою ухвалою, обґрунтувавши в ній ухвалене рішення. Суд не має права ухвалити рішення про здійснення дистанційного судового провадження, у якому поза межами приміщення суду перебуває обвинувачений, якщо він проти цього заперечує, крім випадків здійснення дистанційного судового провадження в умовах воєнного стану [14].

Докази, отримані у зв'язку із застосуванням режиму відеоконференції, можуть бути прийняті судом за умови дотримання належного порядку проведення слідчих (розшукових) і судових дій дистанційно. Спостереження за проведенням процесуальної дії, психічним, фізичним станом особи дає змогу суду переконатися в законності та можливості використання як доказів, отриманих за допомогою відеоконференції. До того ж, організувати відеоконференцію потрібно таким чином, щоб було видно не лише осіб, які беруть у ній участь, але і приміщення, де вони перебувають. У протилежному випадку такі докази можуть заперечуватися учасником кримінального провадження [12].

Винесення спеціальної постанови, ухвали, про здійснення слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції закон не вимагає, окрім випадків, коли проти цього заперечують сторона провадження чи потерпілий. У цьому випадку вказані посадові

особи все ще можуть проводити впізнання, але з винесенням вмотивованої постанови (ухвали), у якій обґрунтують своє рішення. Проведення ж дистанційного провадження за участю підозрюваного, коли він заперечує проти цього, не допускається [5].

Важливим є визначення місця перебування таких учасників кримінального провадження як педагог, психолог, лікар, законний представник, а тому потребує закріплення у відповідних правових нормах. Відсутність останніх ускладнює проведення дистанційного досудового розслідування, судового провадження. Зважаючи на функції педагога, психолога, лікаря, законного представника, доцільно, щоб ці особи перебували поруч із неповнолітніми, недієздатними чи обмежено дієздатними особами, які беруть участь у проведенні процесуальних дій під час кримінального провадження. При вирішенні цього питання варто враховувати особливості проведення процесуальних дій за участю малолітніх, неповнолітніх, недієздатних чи обмежено дієздатних осіб, що передбачені статтями 44, 59, 226, 227, 354, 491 КПК України [12].

З точки зору кібернетичних знань, допит у режимі відеоконференції є процесом сприйняття та передачі інформації від слідчого до допитуваного й навпаки, яка відбувається за допомогою використання технічних засобів і застосування технологій, які забезпечують трансляцію відео та звуку з іншого приміщення. Так, у кібернетичних науках метою передачі будь-якої інформації є отримання нових знань від носія. Під час проведення допиту, перед слідчим постає ширше коло завдань, які тут розглядаються з позиції можливості їх розв'язання в ході проведення допиту в режимі відеоконференції.

У ч. 1 ст. 232 КПК України передбачено наявність не тільки юридичних, а й фактичних підстав для проведення допиту у режимі відеоконференції. Вони мають бути відображені в матеріалах досудового провадження. Необхідно звернути особливу увагу на допит осіб, яким необхідно забезпечити безпеку, перелік яких визначений в Законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному

судочинстві». Особа, якій забезпечується захист, може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких їй неможливо було б упізнати. Про регламентацію такої можливості та необхідності, окрім вітчизняного законодавства йдеться і в низці міжнародно-правових документів: (Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (20 квітня 1959 р.); Додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну правову допомогу у кримінальних справах (17 березня 1978 р.) (ратифікований Законом України від 16 січня 1998 р.); Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну правову допомогу у кримінальних справах (08 листопада 2001 р.) та ін. [12].

Спільним і для досудового розслідування, і для судового провадження є правило щодо можливості використання режиму відеоконференції залежно від відповідного волевиявлення учасників кримінального провадження, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду. Якщо ж особа заперечує проти проведення дистанційного розслідування чи судового розгляду, то воно можливе тільки у разі прийняття вмотивованого, обґрунтованого рішення слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду. У той же час, це правило не діє щодо заперечення підозрюваного (обвинуваченого), яке унеможливає застосування режиму відеоконференції [12].

Після закінчення проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції слідчий має: 1) ознайомити учасників відеоконференції з її результатами шляхом перегляду відеофонограми; 2) здійснити запис відеофонограми на носії відеозапису, створивши резервну та робочу копії; 3) перевірити якість запису резервної копії; 4) резервну та робочу копії долучити до матеріалів кримінального провадження; 5) вилучити відеограму з технічного засобу відеозапису. Про хід виконання цих заходів слідчий, прокурор повинні зробити записи у протоколі слідчої (розшукової) дії, що оформлюється з дотриманням вимог ст. 104 КПК України. Також після закінчення процесуальної дії у режимі відеоконференції

слідчий або за його дорученням спеціаліст зобов'язаний заблокувати технічні засоби відеозапису або вийти з відповідної програми [14].

Згідно «Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи», відеоконференція – телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією в реальному часі [15]. Система відеоконференцзв'язку – комплекс технічних засобів та програмного забезпечення (за вебадресою судової влади України: vkz.court.gov.ua) або інші доступні суду та учасниками судового процесу засоби, що забезпечують проведення судових засідань у режимі відеоконференцзв'язку та відповідають вимогам законодавства.

Дистанційне судове провадження може здійснюватися в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій, Верховному Суді України під час здійснення судового провадження з будь-яких питань, розгляд яких віднесено до компетенції суду [14].

Учасники судового процесу беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності в суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі. Інформація про проведення судового засідання в режимі відеоконференції розміщується на офіційному веб-порталі судової влади України. Обов'язки щодо здійснення організаційних заходів, пов'язаних із функціонуванням системи відеоконференції в суді покладаються на керівника апарату відповідного суду. Ризики технічної неможливості участі в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву.

Для участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції, учасник справи повинен попередньо зареєструватися з використанням кваліфікованого електронного підпису в Системі та перевірити наявність у нього власні технічні засоби на відповідність технічним вимогам.

Учасник справи подає заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду. У ній обов'язково зазначає: назву суду; номер судової справи; дату та час судового засідання, в якому учасник бажає взяти участь в режимі відеоконференції; своє прізвище, ім'я та по-батькові; свій статус в судовій справі; електронну адресу, яка використана їм для реєстрації в Системі; назву системи, яка пропонується для проведення відеоконференції зв'язку (у разі використання іншого програмного забезпечення, ніж розміщеного за посиланням vkz.court.gov.ua); номер телефону для зв'язку із судом; відмітку про наявність або відсутність електронного підпису. Копія заяви в той самий строк надсилається учасником, що подав заяву, іншим учасникам справи.

Хід і результати процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, фіксуються судом, який розглядає справу, за допомогою технічних засобів відеозапису. Здійснення самої фіксації забезпечується секретарем та починається з моменту оголошення головуючим суддею про початок її проведення [16].

У вітчизняному законодавстві немає чіткого врегулювання питання місця перебування захисника у випадку застосування режиму відеоконференції. Можливі три формати: 1) коли адвокат перебуває в залі судового засідання; 2) коли він із підзахисним за межами судової зали; 3) якщо у справі є два чи більше захисники, то один з них може знаходитися поряд з підзахисним, а другий – у судовому засіданні. Більш поширеним на практиці є перший формат, що полегшує подання доказів, документів, клопотань, при цьому виникають труднощі у спілкуванні адвоката з підзахисним, надання порад тощо. Другий варіант може обмежувати право обвинуваченого на конфіденційну розмову зі своїм захисником у разі здійснення запису їх спілкування технічними засобами. Збереження конфіденційності розмови можливе було б шляхом призупинення секретарем судового засідання фіксування відеоконференції на період такої розмови, тому доцільно це положення закріпити в законодавстві. Най-

більш результативним для підзахисного є третій варіант, проте тут слід враховувати фінансові можливості та витрати особи на декількох адвокатів [12].

Внесені зміни до процесуальних кодексів дозволяють учасникам справи брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів [16]. Підтвердження особи учасника справи здійснюється із застосуванням електронного підпису, у порядку, визначеному Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус».

Правовою основою для проведення дистанційного кримінального провадження в рамках міжнародної правової допомоги за участю свідків, експертів, підозрюваних чи обвинувачених, які перебувають на території інших держав, є, зокрема, положення: 1) Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20.04.1959; 2) ст. 10 Конвенції про взаємодопомогу в кримінальних справах між державами-членами Європейського Союзу від 29.05.2000; 3) ст. 9 Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 08.11.2001; 4) ст. 6 Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 07.10.2002; 5) міжнародних договорів України з іншими державами про міжнародну правову допомогу; 6) ст. 225-227, 228, 229, 232, 336, 552, 566 КПК України; 7) Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження [17].

Не достатньо визначеним у КПК України залишається питання щодо форми та змісту згоди підозрюваного чи обвинуваченого стосовно участі в проведенні процесуальних дій у режимі відеоконференції, а також засобів перевірки їх власного волевиви-

явлення під час надання заперечення щодо розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу тримання під вартою в режимі відеоконференції, якщо підозрюваний чи обвинувачений перебуває за межами суду. Також невирішеним залишається питання щодо наслідків неприбуття сторони захисту долучитися до судового розгляду в режимі відеоконференції [13].

Висновки

Відеоконференція є законодавчо передбаченою процедурою здійснення окремих процесуальних дій її учасниками за допомогою аудіовізуальної взаємодії з використанням технічних засобів під час трансляції з іншого приміщення, у режимі реального часу.

Практика застосування дистанційного провадження опосередком інтерактивних технологій є актуальною сьогодні, в умовах воєнного стану. Органи дізнання, слідства, прокуратури, суд, «мобілізувалися» й частково перевели формат роботи в онлайн режим. Внесені законодавчі зміни дозволили учасникам справи брати участь у режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів.

Можливість використання згаданих прогресивних норм кримінального процесуального законодавства сприяє підвищенню якості правосуддя, забезпеченню його доступності та реалізації права на судовий захист, скороченню строків розгляду справ та економії процесуальної, фінансової.

Література

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 1 грудня 2022.- № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>; Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування «iКейс»: Наказ Національного антикорупційного бюро України, Офісу Генерального прокурора, Ради суддів України, Вищого антикорупційного суду, від 15 грудня 2021. № 175/390/57/72. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0390886-21#Text>; Порядок надсилання судових повісток, повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі:

Наказ Державної судової адміністрації України, від 23 січня 2023. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0028750-23?find=1>.

2. Бортун М. Актуальні питання проведення допиту у режимі відеоконференції. Вісник Національної академії прокуратури України. 2014. №1(34). С. 64–70

3. Смирнов М. І. Особливості надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах з використанням методу відеоконференцзв'язку: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук: 12.00.09. Київ, 2005. 268 с.

4. Court of Protection: Guidance 31 March 2020. URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2020/04/20200331-Court-of-Protection-Remote-Hearings.pdf>.

5. Шульга Н.В. Проведення процесуальних дій в режимі відеоконференції у кримінальному провадженні: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук: 12.00.09 Київ, 2019.

6. Criminal Code of Canada (R.S.C., 1985, c. C-46). URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46>.

7. The Police and Criminal Evidence Act 1984. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60>.

8. The Penal Code of Estonia. Legislation. URL: <https://www.derechos.org/intlaw/doc/est1.html>.

9. Criminal Justice Act 2003 URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/introduction>.

10. The committee on videoconferencing: report. URL: <http://www.justice.ie/en/JELR/VIDEOen.pdf/Files/VIDEOen.pdf>.

11. Судове засідання в режимі відеоконференції: вплив карантину на законодавство. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/194366_sudove-zasdannya-v-rezhim-vdeokonferents-vpliv-karantinu-na-zakonodavstvo.

12. Назарук О.І., Ковальова Р.Я. Режим відеоконференції у кримінальному процесі: переваги та недоліки. Часопис Київського університету права. 2017. №1. С. 307-310.

13. Старенький О. С. Аспекти застосування відеоконференції в кримінальному процесуальному доказуванні в умовах

запровадження надзвичайної ситуації в Україні. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2020. №1 (19).- С.88-94 URL: <https://lawjournal.naiu.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/1213/1217>.

14. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

15. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: рішення Вищої ради правосуддя, від 17 серпня 2021. № 1845/0/15-21 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>.

16. Судові засідання під час карантину та зміни до КАСУ. URL: <https://legalhub.online/blogy/sudovi-zasidannya-pid-chas-kanrantynu-ta-zminy-do-kasu>.

17. Погорецький М., Старенький О. - Дистанційне кримінальне провадження в умовах поширення коронавірусу (COVID-19). Закон і Бізнес. 2020. 04.04-10.04. №13 (1467). URL: https://zib.com.ua/ua/142090-distanciynе_kriminalne_provadzhennya_v_umovah_poshirennya_ko.html.

SUMMARY

Some aspects of the use of information and communication and digital technologies ("video conference mode"), software products during proceedings, relevant technical and procedural mechanisms of application, storage (archiving) of evidentiary information, and their regulation in domestic and other countries' legislation were studied.

The use of the latest technologies during judicial proceedings becomes relevant in the case of the impossibility of a person's "physical presence" to participate in certain procedural (investigative) actions, court proceedings: in the event of an artificial or natural situation declared (introduced) in the state, a state of martial law, a state of emergency, implementation measures to ensure national security and defense, repel armed aggression of the Russian Federation.

In the development of innovative technologies, individual problems that arise before the participants of criminal proceedings are subject to a fairly quick and, most importantly, operational solution with the help of modern information and communication technologies and products.

If at the stages of the pre-trial investigation or trial of the case, the direct participation of a person is impossible due to objective reasons; the competent persons have given the legal permission to decide on the conduct of individual investigative or procedural actions in video conference mode

The most rational, in this context, are software products related to the improvement of telecommunication networks, in particular, the use of online services and platforms. It is only possible to single out the rapid development of mobile information technologies, particularly the mobile Internet. This field of communication all over the world, and in Ukraine as well, is mastering new standards that allow for faster and better exchange of information.

Keywords: information, communication and digital technologies, video conference mode, software product, portal, information transportation, remote proceedings.